

บทที่ 1

บทนำ

ความนำ

ในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศปัจจุันหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจที่สำคัญคือ การลงทุนหรือการสะสมทุน โดยแหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญมีอยู่ 2 แหล่งด้วยกันคือ แหล่งเงินทุนภายในประเทศ และแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศ แหล่งเงินทุนภายในประเทศนั้นได้มาจากการออมของคนในประเทศได้แก่ การออมของครัวเรือน การออมของธุรกิจ การออมของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจส่วนแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศได้แก่ การออมจากต่างประเทศ ซึ่งถูกนำเข้ามาในรูปของเงินกู้ การได้รับความช่วยเหลือ และการลงทุนจากต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยในระยะที่ผ่านมาการออมทรัพย์ภายในประเทศอยู่ในระดับที่ไม่เพียงพอกับความต้องการลงทุน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ประเทศจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ ก่อให้เกิดหนี้สินมีหลายหมื่นล้านบาท ซึ่งภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจในด้าน การเงินการคลังของประเทศ จะเห็นว่าแม้ตั้งแต่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ในปี 2504 จนถึงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ในปี 2524 เศรษฐกิจของไทยได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในสาขาต่าง ๆ และอัตราการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจโดยส่วนรวมในระยะที่ผ่านมาอัตราค่อนข้างสูงคือ เฉลี่ยกว่าร้อยละ 7 ต่อปีก็ตาม แต่ผลที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือปัญหาด้านเสถียรภาพ เศรษฐกิจและฐานะการเงินของประเทศอยู่ในภาวะที่เสื่อมโทรม ประเทศต้องประสบกับการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดติดต่อกันเป็น เวลาหลายปี และเพิ่มทวีมากขึ้นโดยลำดับ จะเห็นได้จากในระยะแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ปริมาณการขาดดุลและดุลบัญชีเดินสะพัดได้เพิ่มขึ้นจาก 25,600 ล้านบาท และ 22,600 ล้านบาทในปี 2520 มาเป็นประมาณ 67,300 ล้านบาท และ 53,000 ล้านบาท ตามลำดับ ในปี 2524 เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าได้ปล่อยให้มีการใช้จ่ายเกินกำลังทรัพยากรทั้งในภาครัฐบาล

และภาคเอกชน ดังนั้นการพยายามเร่งระดมเงินออมภายในประเทศให้มากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพาต่างประเทศ จึงเป็นเรื่องที่ควรได้รับการศึกษาพิจารณาอย่างมาก ซึ่งในแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ก็ได้กำหนดมาตรการด้านการเงินการคลังเพื่อระดมเงินออม และได้กำหนดเป้าหมายอัตราการออมในประเทศต่อผลผลิตรวมให้อยู่ในระดับร้อยละ 27.0 เทียบกับร้อยละ 23.1 ของแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 โดยลดช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนจากร้อยละ 6.3 เป็นร้อยละ 4.1 ของผลผลิตรวม¹ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้จ่ายด้านการลงทุนเกินกำลังเงินออม และลดการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศให้น้อยลง สำหรับมาตรการด้านการคลังที่รัฐบาลมักจะใช้ในการเพิ่มรายได้ของรัสนั้น ก็โดยการปรับโครงสร้างภาษีอากร ซึ่งนโยบายนี้เป็นไปได้ยากที่จะทำได้สำเร็จ เพราะมีปัญหามากมายทั้งกับประชาชนโดยส่วนรวมและกลุ่มผู้มีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจ ฉะนั้นการหารายได้เพิ่มของรัสนั้น เป็นไปได้อย่างค่อนข้างจำกัด ส่วนมาตรการด้านการเงินนั้น รัฐบาลอาจกำหนดแนวทางให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่าง ๆ มีความรู้สึกต่อการที่จะพยายามเร่งระดมเงินออมเข้าสู่สถาบันการเงินให้มากขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และการที่ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่าง ๆ พยายามเร่งระดมเงินออมเข้าสู่สถาบันนั้น ธนาคารและสถาบันการเงินเหล่านี้มักจะให้ความสำคัญต่อการเร่งระดมเงินออมจากประชาชนเข้าสู่สถาบันให้มากขึ้น เพื่อนำเงินออมจากประชาชนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศอีกต่อหนึ่ง โดยที่เป็นที่ทราบกันดีว่าประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนหรือครัวเรือนในเขตชนบท มักจะให้ความสนใจต่อการออมกับกิจการของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่าง ๆ ยังน้อยมาก อาจเป็นเพราะมีรายได้ไม่พอที่จะเหลือเก็บออม และหรือเป็นด้วยครัวเรือนเหล่านั้นขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของกิจการและหลักประกันที่จะให้ความเชื่อถือและมั่นใจได้ในกรณีที่เขามีรายได้พอที่จะเก็บออม จึงทำให้ประชาชนหรือครัวเรือนเหล่านั้นมักจะเก็บออมไว้ในรูปของเงินสดเงินฝากออม การเล่นเกม หรือซื้อทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ มาเก็บไว้ อาทิ เช่น

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2524), หน้า 27.

ทองคำ เพชรพลอย เป็นต้น ซึ่งผิดกับประชาชนหรือครัวเรือนในเขตเมืองมักจะให้ความสนใจกับการออมของกิจการธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่าง ๆ ทั้งในรูปของการใช้บริการฝากเงินหรือการกู้ยืมกับกิจการต่าง ๆ เหล่านั้น โดยอาจเป็นด้วยเขาเหล่านั้น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ ตลอดจนความเชื่อถือและมั่นคงในกิจการอีกทั้งอาจมีข้อมูลในการที่จะใช้บริการทางการเงินของแต่ละกิจการอย่างเพียงพอที่จะใช้ในการตัดสินใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยเล็งเห็นความสำคัญในการที่จะทำการศึกษาวเคราะห์พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบทของประเทศไทย ว่ามีพฤติกรรมการออมเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้รัฐบาลรวมทั้งธนาคารและสถาบันการเงินต่าง ๆ สามารถวางมาตรการเร่งระดมเงินออมเข้าสู่ระบบการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอันจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ในด้านความสามารถ เหตุผลและสิ่งจูงใจในการออมทรัพย์รูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน และการออมทรัพย์โดยวิธีอื่น ๆ ตลอดจนอุปสรรคของการออม โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบทของภาคต่าง ๆ
2. ศึกษาวิเคราะห์หาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมการออมโดยทั่วไปของครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบทของภาคต่าง ๆ โดยจะจำแนกตามชั้นอายุของหัวหน้าครัวเรือน และจำแนกตามชั้นต่าง ๆ ของรายได้ นอกจากนี้จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหล่านั้นกับการออมของครัวเรือนด้วย
3. เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความต้องการออมในลักษณะต่าง ๆ ของครัวเรือน โดยศึกษาเฉพาะการออมในรูปของเงินสดและในรูปของสินทรัพย์ทางการเงินในระบบเท่านั้น ซึ่งได้แก่เงินฝากธนาคารออมสินและสลากออมสิน เงินฝากธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ กรมธรรม์ประกันชีวิต และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหล่านี้กับความต้องการออมในรูปแบบดังกล่าวด้วย

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยนี้ จะศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนเฉพาะในปี 2523 โดยจะศึกษาจำแนกตามชั้นอายุและชั้นรายได้ทั้งในเขตเมืองและของชนบทของภาคต่าง ๆ รวม 5 ภาค คือ กรุงเทพมหานคร (รวมจังหวัดปทุมธานี สมุทรปราการ และนนทบุรี ไปด้วย) ภาคกลาง, ภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ สำหรับปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมกรรมการออมทรัพย์นั้นจะศึกษาทั้งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ อันได้แก่ รายได้ ทรัพย์สิน ทักษะคิดและจุดมุ่งหมายในการออม ขนาดของครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ของครัวเรือน ฯลฯ

วิธีการศึกษาจะแบ่งการศึกษาออกเป็น

- การศึกษาทางภาคพรรณนา (Descriptive Approach) จะมุ่งศึกษาถึงโครงสร้างพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนโดยเปรียบเทียบระหว่างเขตเมืองและเขตชนบทของภาคต่าง ๆ เกี่ยวกับทัศนคติ เหตุผล และสิ่งจูงใจในการออมรูปแบบต่าง ๆ ประเภทของเงินออม วิธีการออมที่อยู่ในความนิยม อุปสรรคของการออม ความสามารถในการออม และความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม โดยวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การออมทรัพย์ในโครงการระดมเงินออมปี 2523 ของธนาคารแห่งประเทศไทย

- การศึกษาทางภาคสถิติ (Quantitative Approach) จะใช้ข้อมูลแบบ cross-section data ที่ได้จากแบบสอบถามดังกล่าว ในปี 2523 มาทำการวิเคราะห์โดยวิธีการของสมการเส้นตรงถดถอยเชิงซ้อน (Linear Multiple Regression Equations) กล่าวคือ จะสร้างแบบจำลองพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนโดยทั่วไป และแบบจำลองความต้องการออมของครัวเรือนในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินบางประเภท โดยจะไม่คำนึงถึงพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนในรูปแบบสินทรัพย์ที่มีตัวตน เช่น สินค้าถาวร และทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ เป็นต้น

คุณค่าทางวิชาการที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงโครงสร้างพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนในภาคต่าง ๆ ของประเทศ รวมถึงปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการออม สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางนโยบายชักชวนและกระตุ้นให้ประชาชนออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน เพิ่มมากขึ้น

และออมทรัพย์กับตลาดการเงินนอกระบบ (เช่น การเล่นแชร์ การซื้อที่ดิน เพชรพลอย และทองคำเก็บไว้) ลดน้อยลง

2. ชี้ให้เห็นแนวทางการปรับปรุงสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเร่งระดมเงินออมและพัฒนาตลาดการเงินให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. เพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เกี่ยวกับมาตรการด้านการเงิน การคลัง เพื่อระดมเงินออม และโดยที่ในการศึกษาได้จำแนกการออมทรัพย์ตามชั้นอายุและรายได้ รวมทั้งแยกตามรายภาคของทั้ง เขต เมืองและ เขตชนบท ทำให้รัฐบาลสามารถวางมาตรการระดมเงินออมได้ตรงตาม เป้าหมายของแต่ละกลุ่ม อัน เป็นการ เสนอแนะนโยบายในการดำเนินมาตรการ และวิธีการ เพื่อให้บังเกิดผลต่อการระดมเงินออม เข้าสู่ระบบการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น